

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Elisabeth Emily Rosenberg

KUTSEÕPPE KATKESTAMIST ENNUSTAVAD JA VAHENDAVALD
PSÜHHOLOOGILISED TEGURID TARTU RAKENDUSLIKU KOLLEDŽI
NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: Astra Schults, PhD

Läbiv pealkiri: Kutseõppe katkestamist ennustavad ja vahendavad tegurid

Tartu 2022

Kutseõppe katkestamist ennustavad ja vahendavad psühholoogilised tegurid Tartu Rakendusliku Kolledži näitel

Kokkuvõte

Töö eesmärgiks oli uurida, millised psühholoogilised tegurid ennustavad ja vahendavad kutseõppe katkestamist. Psühholoogilised tegurid, mida uuriti, olid vaimne tervis, psühholoogiline heaolu, enesehinnang, enesetõhusus, läbipõlemine, õpilase-õpetaja suhe, varasem koolikogemus. Valim koosnes 447 Tartu Rakendusliku Kolledži esimese kursuse õpilasest, kellest 49 loeti katkestajate hulka. Õpilased täitsid enesekohase küsimustiku kolmel korral õppeaasta jooksul, oktoobris, detsembris ja aprillis.

Tulemustest selgus, et vaimse tervise, täpsemalt depressiooni tunnused vahendatuna läbipõlemise poolt on kõige tugevamalt seotud kutseõppe katkestamisega esimesel õppeaastal. Katkestajad ja edasiõppijad erinesid üksteisest esimesel ja teisel andmete kogumise ajal kõikide mõõdetud psühholoogiliste tunnuste osas, välja arvatud enesehinnang ja varasem koolikogemus. Kolmanda küsimustiku täitmisel polnud valimis ühtegi õppe katkestajat.

Uuringu tulemused viitavad sellele, et õppe katkestamist on võimalik varakult märgata ning seeläbi kutsehariduse jaoks ennetavaid sekkumismeetodeid välja töötada.

Märksõnad: kutseõppe katkestamine, vaimne tervis, läbipõlemine

Psychological factors predicting and mediating the dropout of vocational education on the
example of Tartu Vocational College

Abstract

The purpose of this study was to examine which psychological factors predict and mediate dropout from vocational studies. Psychological factors that were investigated were mental health, psychological well-being, self-esteem, self-efficacy, burnout, teacher-student relationship, earlier school experiences. The sample consisted of 447 first year students from Tartu Vocational College. From the sample 49 dropped out of studies. Students answered questionnaires three times during the school year, in October, December, and April.

The results indicate that mental health - specifically signs of depression facilitated by burnout - are strongly tied to dropping out within the first year. Those that dropped out and those who continued differed from each other based on the results of the first and second questionnaires in almost all measurements: mental health, psychological well-being, self-efficacy, burnout, teacher-student relationship. The third questionnaire was not answered by anyone who had dropped out.

The results of the study indicate that it is possible to spot dropping out of studies early and through that methods for intervening in vocational studies could be developed.

Keywords: vocational education dropout, mental health, burnout

Sissejuhatus

Õpingute katkestamiseks loetakse olukorda, kui õpilane jätab õpingud pooleli, kuid jätkab õpinguid teisel erialal või teises koolis. Õpingute katkestamise hulka kuulub ka õpingutest väljalangemine, mis tähendab seda, et õpinguid ei jätkata aasta jooksul. Seega on õpingute katkestamise ja õpingutest väljalangemise erinevus selles, kas jätkatakse õpinguid. Paljud varasemad uuringud ei selgita väljalangemise ja katkestamise erinevust ega too välja ka erinevat statistikat. Antud töö puhul neid kahte eraldi ei käsitleta, kuna õpingutest väljalangemist saab uurida alles aasta pärast õpingute katkestamist. Töös kasutatakse läbiva terminina õpingute katkestamist, mille alla kuulub õpingutest väljalangemine. Uuringute kokkuvõtete juures on kasutatud terminit, mida artiklis on kasutatud.

Õppe katkestamine kui protsess

Õpingute katkestamist mõjutavad mitmed tegurid, millest osa on inimesest endast ja teised keskkonnast tulenevad. Õpingute katkestamise puhul võivad vaimse tervise probleemid ja muud psühholoogilised tegurid rolli mängida. 25 aasta uuringute ülevaade tuvastas väljalangemist ennustavaid tegureid kahes valdkonnas: individuaalsed ja institutsionaalsed tegurid, mis muu hulgas katsid vaimse tervise probleemid, perekondlikud faktorid, akadeemilise edukuse ja eneseusu, demograafilised näitajad (Rumberger jt, 2008). Uuringus leiti, et lisaks riskiteguritele on mitmeid vahendavaid tegureid, mis mõjutavad väljalangemist kaudselt.

Mitmed uuringud jõuavad õppe katkestamise ja väljalangemise osas järeldusele, et õppe katkestamine on pikk protsess, mida mõjutavad korraga alati mitmed tegurid (Hammond jt, 2007; Rumberg jt, 2008). Õppe katkestamiseks on vaja pikemaajalist koolist ja/või õppest võõrandumise aega, mille puhul võivad rolli mängida näiteks varased negatiivsed koolikogemused, hiljuti toimunud negatiivsed sündmused (näiteks suutmatus õppega toime tulla), enesehinnangu ja eneseusu vähenemine aja jooksul.

Elffers (2012) hindas õpilaste väljalangemist kutsehariduses esimese õppeaasta jooksul eelkõige sotsiaalse toetuse ja eelnevate koolikogemuste kaudu ning tuvastas, et paljud õpilased alustavad haridusastme läbimist nii, et nad on juba sisse astudes lahkumise äärel. Seega oli õppe katkestamise protsess alanud juba kuid või aastaid enne uue õppega alustamist. Lahkumise äärele

viivad õpilasi näiteks ebakindlus kooli- või erialavalikul, negatiivsed koolikogemused (õpetajate või õpilastega läbisaamine, raskused õppe läbimisel), muud individuaalsed tegurid.

Perekonnaga seotud tegurid

Sotsiaal-majanduslikke tegureid on varasemalt uuritud üsna põhjalikult ning leitud, et nende mõju koolist väljalangemisele on enamasti mõõdukas (Sirin, 2005). Pere madal sissetulek mõjutab koolist väljalangemist (Fletcher, 2008; Chevalier jt, 2013). Vanemate haridustaseme osas ennustab koolist väljalangemist rohkem ema haridustase võrreldes isa haridustasemega (Fletcher, 2008; Zhang jt, 2015; Chevalier jt, 2013), mõlema vanema haridustaseme olulisust väljalangemisele on raporteerinud Brown jt (2008). Zhang jt (2015) toovad lisaks välja, et laste suurem väljalangemine koolist on seotud ka sellega, kas ema töötab kodu lähedal või käib tööl kusagil kodust kaugemal, st elab näiteks töönädala sees kaugemal linnas - selle põhjal järeldavad autorid, et emade toetus võib toimida kaitsefaktorina. Kodu lähedal tööl käivate emade lapsed langesid koolist välja harvem.

Koolikeskkond

Lamb jt (2004) leidsid, et peaaegu pool enne õppeaja lõppu koolist lahkunud õpilastest raporteerisid, et nende lahkumise üks mõjutavatest teguritest oli seotud kooliga, sh õpetajate meeldivuse ja kooli kuuluvuse tundega. Enamik sotsio-demograafilisi riskifaktoreid on seotud väiksema toetusega koolis ja isiklikud koolivälised tegurid, mis on väljalangemisega seotud, korreleeruvad negatiivsete koolikogemustega (Elffers, 2012).

Õpetaja-õpilase suhe võib olla tugeva vähendava efektiga vaimse tervise häirete ja keskkooli mittelõpetamise puhul, näiteks saavad vaimse tervise probleemide puhul õpilased õpetajatelt vähem emotsionaalset toetust, kuid samas vajaksid vaimse tervise probleemidega õpilased keskmisest õpilasest hoopiski rohkem õpetajate toetust (Holen jt, 2017). Samuti on leitud, et õpetajad, keda õpilased väärtustavad (mõistvad, toetavad õpetajad), vähendavad väljalangemist, kuid õpetajad, keda koolijuhid tajuvad pädevamatena (näiteks ranged õpetajad, kõrgemaid akadeemilisi standardeid nõudvad õpetajad), suurendavad väljalangemist (Russell jt, 2000).

Individuaalsed omadused

Akadeemiline enesetõhusus võib vähendada õpingutest väljalangemise riski ning tüdrukute tajutud akadeemiline enesetõhusus on mõnevõrra madalam võrreldes poistega (Peguero, 2015). Brown jt (2008) leidsid, et traditsioonilised soostereotüübid, mis soosivad poiste matemaatikaalast edukust, vähendavad tüdrukute tajutud akadeemilist enesetõhusust, seega on enesetõhususe uskumuste jaoks oluline nii kooli kui vanemate toetus. Madal tajutud akadeemiline enesetõhusus ennustab koolist väljalangemist ning õpetajad saavad enesetõhususe uskumusi toetada (Alivernini jt, 2011). Samuti selgus Alivernini (2011) uuringust, et kui õpetajad toetavad õpilaste autonoomsust, siis võib see õpilaste enesetõhusust suurendada. Eegdemann jt (2018) uurisid kognitiivse võimekuse ja isiksuseomaduste mõju väljalangemisele ning leidsid, et vahetult enne õppima asumist mõõdetud isiksuseomadused ja kognitiivne võimekus ei ennusta esimesel kutsehariduse aastal väljalangemist. Samas olid nikotiinisõltuvus, kriminaalne tegevus, narkootikumide omamine ning suitsiidikatse viimase aasta jooksul seotud koolist väljalangemisega (Maynard jt, 2015).

Õpilaste üldine enesehinnang suurendab kooli jäämise tõenäosust, näiteks võivad madala enesehinnanguga õpilased oma käitumist saboteerida (nt prokrastineerimise kaudu) ning see on koolist väljalangemise riskiteguriks (Yildirim jt, 2019). Ang jt (2006) leidsid Rosenbergi enesehinnangu skaalat kasutades, et kõrgem positiivne enesehinnangu skoor on seotud eesmärgile keskendumise ja akadeemilise enesetõhususega, samas negatiivne enesehinnang on seotud käitumisprobleemidega. Õpilased, kellel tuvastati madalam skoor Rosenbergi enesehinnangu skaalal, olid suurema tõenäosusega väljalangemiseohus (Cortes jt, 2014).

Vaimne tervis

Taani erinevate õppetasemete õppureid uurides leiti, et õppest väljalangejatest on 39% vaimse tervise probleemidega ning kõige kõrgem protsent nii väljalangejaid kui ka vaimse tervise probleemidega õpilasi oli kutsehariduses (Hjorth jt, 2016), kui võrreldi põhikooli, keskkooli, kutsekooli ja ülikooli. Vaimse tervise probleemid olid koolist väljalangemisega seotud ja seda kutsehariduses nii meeste kui naiste puhul. Kõrghariduses oli väljalangemine vaimse tervise probleemidega seotud ainult meeste puhul, aga mitte naiste puhul. Põhikoolis ja keskkoolis ei olnud vaimse tervise probleemid väljalangemisega seotud. Fletcher (2008) leidis samas, et keskkoolis õppivad naissoost õpilased, kellel on depressiooni sümptomid, langevad haridusest

välja suurema tõenäosusega kui mehed (selles uuringus ei võrreldud omavahel väljalangevust eri haridustasemetest).

Hiina vaeste maapiirkondade põhikooli õpilaste uuringust selgus, et isegi pärast muude tegurite (nt pere sissetulek, akadeemiline edukus) kontrolli alla võtmist olid vaimse tervise probleemid väljalangemisega seotud (Wang jt, 2015). Uuringu järgi kuulusid vaimse tervise probleemide riskirühma 74% kõikidest uuritud õpilastest. Lisaks olid muud tegurid vaimse tervise probleemidega seotud, näiteks kehvema sotsiaal-majandusliku olukorraga õpilastel olid sagedamini ka vaimse tervise probleemid. Kõige levinum vaimse tervise probleem, mis uuringus tuvastati, oli õppimisega seotud ärevus, aga ka kehaga seotud ärevus ja enesesüüdistused olid levinud.

Depressiooni sümptomitega õpilastel on tõenäosus keskkoolist välja langeda kaks korda suurem kui depressiooni sümptomiteta õpilastel (Dupéré jt, 2018). Uuringus täpsustati depressiooni sümptomite esinemist: kui depressiooni sümptomid esinesid vähemalt kolme kuu jooksul vahetult enne väljalangemist, ennustas see väljalangemist. Samas varasemad, st rohkem kui kolm kuud tagasi esinenud depressiooni sümptomid ei ennustanud väljalangemist.

Salmela-Aro jt (2008) on uurinud kooliga seotud läbipõlemise ja depressiooni vahelist seost 15-19aastastel ning leidnud, et läbipõlemine ja depressioon on aja jooksul mõõdukalt stabiilsed ja samas kooliga seotud läbipõlemine ennustab hilisemaid depressiooni sümptomeid.

Ainult vaimse tervise näitajad ei pruugi väljalangemist ennustada. Näiteks Sagatun jt (2014) leidsid, et õppeedukus võib olla oluliseks vahendajaks väljalangemise puhul 10. klassis.

Täpsemalt eelkõige eksternaliseeritud probleemid (käitumisprobleemid, hüperaktiivsuse ja tähelepanuprobleemid) ja halvad hinded koos suurendavad väljalangemise tõenäosust, naiste puhul mängisid rolli ka internaliseeritud probleemid (emotsionaalsed ja eakaaslastega seotud probleemid). Seega võivad näiteks emotsionaalsete probleemidega õpilase puhul väljalangemisega seotud olla lisaks veel madalamad hinded.

Olukord Eestis

Eestis läbiviidud kutseharidusõppe katkestamist käsitlevates uuringutes on enamasti kasutatud kvalitatiivseid meetodeid ning valimid on olnud väikesed. Näiteks Espenberg (2012) kategoriseeris väljalangemise põhjused neljaks: inimesest endast tulenevad (nt vale eriala valik, terviseprobleemid, laiskus), perekondlikud tegurid (nt konfliktid suhted vanematega, lähedase

surm), majanduslikust olukorrast tulenevad (nt rahapuudus, töötamise tõttu ajapuudus) ja koolist tulenevad (nt konfliktid suhted õpetajate ja/või koolikaaslastega).

Alates 2008. aastast on kutsehariduse katkestajate arv kasvanud, katkestajate hulk on umbes 20% juures ja väljalangejaid umbes 12%, kuid erialade ja koolide lõikes on erinevused suured, näiteks valdkonnad, kuhu satub rohkem madalama haridustasemega õppijaid (Jaggo, 2019). Samuti on Jaggo (2019) uuringus tuvastatud, et kutseõpinguid katkestavad kõige rohkem 25-29 aastased ning kõige vähem katkestajaid on alla 19aastaste seas.

Kutseõpingute katkestamine on Eestis suureks probleemiks (Jaggo, 2019; Espenberg 2012, Haaristo, 2018), samas ei ole vaimse tervise, psühholoogilise heaolu ja muude taoliste tegurite mõju katkestamisele selle töö autorile teadaolevalt põhjalikult uuritud. Espenberg (2012) toob välja, et õppeaastatel 2004/05 kuni 2010/11 katkestas õpinguid peaaegu iga viies kutseõppes õppija, Haaristo (2018) järgi oli kutseõppe katkestajate hulk 2016/17 õppeaastal endiselt 20%. Iga koolist väljalangenud õpilane on ka majanduslikult kulukas. Täpseid kulusid on raske välja arvutada, kuid näiteks Maynard jt (2015) toovad välja, et ühe keskkoolist väljalangenud õpilase kulu majandusele on 240 000 dollarit. Eestis on teinud sarnase arvutuse Anspal jt (2011) ning nende arvutuse kohasel on iga inimese, kes on jätnud keskhariduse pooleli ning jäänud ainult põhiharidusega, kaotus ühiskonnale 78 000 eurot.

Kutseharidust omandama jõuavad tihti keskmisest madalamate õpitulemuste ja -oskustega õpilased ning järgnev võimalik õpingute katkestamine on seotud näiteks sellega, et õpilaste vanematel on madalam haridustase ja õpilastel on keerukam kodune keskkond ning võimalikud õppimisraskused (Valk, 2016). Valk toob uuringus lisaks välja, et haridusel on positiivne mõju üksikisiku majanduslikule toimetulekule, tervisele ja ühiskonna toimimisele tervikuna, mistõttu on oluline väljalangemise põhjuste uurimine eesmärgiga väljalangemist vähendada.

Tartu Rakenduslik Kolledž (VOCO, kuni 2021. aastani nimega Tartu Kutsehariduskeskus) on suurima õpilaste arvuga kutsekool Eestis, kus õpib õppeaastal 2021/22 3106 õpilast (Haridussilm, 2022). VOCO juhtkonnaga vesteldes (kevad, 2021) selgus, et lõpetajate osakaal VOCOs jääb umbes 50% juurde, aga olenevalt erialast ja aastast võib osakaal olla oluliselt väiksem (isegi 0) või natuke kõrgem kui 50%. Antud statistika on saadud kooli siseveebi andmete põhjal, seega on mitmed asjaolud, mida see ei arvesta, näiteks seda, kui õpilane läheb teise õppegruppi või tema nominaalset õppeaega pikendatakse.

VOCOs on tavaks soovitada õpilastele koolist lahkumise asemel esialgu akadeemilise puhkuse võimalust, eriti kui tugispetsialistide hinnangul on tegemist õpilasega, kellel võivad olla vaimse tervise probleemid, õpiraskused või erialavalik pole kindel. Igal õppegrupil on kursusejuhataja või mentori, kuid harjumused õpilaste õpiedukuse jälgimiseks võivad olla väga erinevad, mistõttu märgatakse probleeme erinevatel aegadel ning ka sekkumised õpilase toetamiseks on seetõttu väga erinevad. Õpilaste arv õppegruppides jääb 11-33 vahele, seega võib olla ka ühel kursusejuhatajal/mentoril õpilaste arvust tulenevalt erinev koormus. Üldiselt annavad õpetajad tunde ainult ühe osakonna õpilastele (eriti erialaõpetajad), kuid mitmed üldainete õpetajad võivad tunde anda erinevate osakondade õpilastele, seega võib õpilaste koolikogemus olla üsna erinev.

Uuringu eesmärgid ja uurimisküsimused

Uurimistöö eesmärk on hinnata VOCO esimese kursuse õpilaste näitel, millised psühholoogilised tegurid iseloomustavad õpilasi, kes esimese õppeaasta jooksul õpingud katkestavad võrreldes nende õpilastega, kes õpingutega jätkavad. Katkestajate hulka arvatakse ka akadeemilisele puhkusele läinud õpilased. Tegureid, mida uuritakse, on mitmeid: vaimse tervise näitajad, psühholoogiline heaolu, õpilase-õpetaja suhe, läbipõlemine, enesehinnang ja eneseusk, varasem koolikogemus, keskkondlikud tegurid. Samuti on eesmärk leida, millised on õppe katkestamist vahendavad tegurid, kui õpilastel on vaimse tervise probleemid ja madal psühholoogiline heaolu.

Töö suurem eesmärk on teada saada riski- ja vahendavad tegurid, et leida meetodeid, kuidas neid tegureid leevendada, ennetada ja õpingute edukat jätkamist suurendada.

Varasema kirjanduse põhjal on väljalangemise ennustajateks vaimse tervise probleemid ja psühholoogiline heaolu, kuid lisaks on vahendavad tegurid nagu õpilase-õpetaja suhe, läbipõlemine. Küsimustik sisaldab iga osa kohta küsimusi ning erinevatel vastamiskordadel antud vastuste abil saab hinnata muutust esimese õppeaasta jooksul.

Uurimisküsimused:

Kas ja milliste psühholoogiliste tegurite poolest erinevad katkestajad ja õpingutega jätkavad õpilased?

Kas vaimne tervis ja psühholoogiline heaolu vahendatuna õpilase-õpetaja suhte ja läbipõlemise poolt ennustavad väljalangemist?

Kuidas muutuvad psühholoogilised tegurid õppeaasta jooksul (st kolme mõõtmise jooksul)?

Meetod

Osalejad ja protseduur

VOCO esimese kursuse õpilased vastasid küsimustikule kolmel korral esimese õppeaasta jooksul: novembris (sügisel), detsembris (talvel) ja aprillis (kevadel) 2021/22 õppeaasta jooksul. Uuringus osalemine oli õpilastele vabatahtlik. Septembris said kõik alaealiste õpilaste vanemad/eestkostjad, kelle e-mail oli VOCO siseveebis, info ja nõusolekuvormi e-mailile. Samuti said alaealised õpilased vanema/eestkostja nõusolekuvormi septembri jooksul paberil allkirjastamiseks, kui vanemal/eestkostjal polnud võimalik digitaalselt nõusolekuvormi allkirjastada. Küsimustikule vastamise juures viibis koolipsühholoog või mõni teine tugispetsialist (sotsiaalpedagoog, eripedagoog, karjäärinõustaja, tugikeskuse juht), et vastata tekkivatele küsimustele ja lahendada võimalikke probleeme (nt tehnikaga seotud probleemid) ning anda neile, kes uuringus ei osale, lisäülesanne. Tugispetsialisti juures viibimise peamine eesmärk oli tagada, et õpilased osalevad vabatahtlikult uuringus. Uuringus mitteosalemine ei toonud õpilasele kaasa puudumise märget päevikus, negatiivset hinnet ega muid tagajärgi. Õpilased vastasid küsimustikule koolipäeva ajal arvutiklassis või infokogus (arvutiklassiga raamatukogu). Kui õpilane polnud küsimustikule vastamise päeval koolis või kui õppegrupp oli uuringu läbiviimise ajal praktiline, said õpilased võimaluse teise vastamise võimaluse kohta kutse kooli e-maili peale. Küsimustikud olid KAEMUSE keskkonnas.

Valimisse kuulusid 2021. aasta septembris õpet alustanud esimese kursuse 4. taseme kutsekeskhariduse, 4. taseme kutsehariduse, 3. taseme kutsehariduse ja 2. taseme kutsehariduse päevase õppe grupid. Näiteks sessioonõppe ja töökohapõhise õppe grupid valimisse ei kuulunud. 4. taseme kutsekeskharidus on põhihariduse nõudega eriala, mille õpe kestab 3 või 4 aastat. 4. taseme kutseharidus on põhihariduse nõudega eriala, mille jooksul ei omandata keskharidust ning õpe kestab 6 kuust kuni 2 aastani. 3. taseme kutsehariduses eelneva hariduse nõue puudub

ja õppe aeg on üldiselt lühem. Tulenevalt erialade keerukusest, eelnevast haridusnõudest ja õppe pikkusest võivad õpilased erinevatel õppetasetel erineda.

Uuringu läbiviimiseks saadi luba Tartu Inimuuringu eetika komiteelt, loa nr 345/T-28.

Küsimustikud

Sissejuhatus ja nõusoleku küsimine eelnes küsimustikule, et tagada õpilaste vabatahtlik osalemine uuringus.

Isikuandmete ja sotsiaal-majanduslike tegurite küsimused on koostatud vastavalt vajadusele (näiteks õpilase nimi kolme küsimustiku andmete ühendamiseks) ja vastavalt sellele, mida on varasemates uuringutes mõõdetud (vanemate haridustase, perekonna sissetulek).

Näiteküsimused: „Nimi“, „Õppegrupi tähis“.

Varasemat koolikogemust ja varasemat sotsiaalset toetust hindavad küsimused on tõlgitud Effersi uuringust (2012), küsimused on uuringu lõpus vabalt kättesaadavad. Tõlkimisega abistasid inglise keele õpetaja ja keeleteoimetaja. Need küsimused on ainult esimeses küsimustikus ja nende eesmärk on hinnata, milline on varasem koolikogemus ja sotsiaalne toetus.

Küsimustikule vastamiseks hinnati, kui palju nõustutakse väidetega. Näiteküsimused: „Mu eelmine kool sobis mulle hästi“, „Eelmises koolis toetasid õpetajad mind õppimisel“.

Emotsionaalse enesetunde küsimustiku (EEK) (Aluoja jt, 1999; Ööpik jt, 2006) abil hinnatakse vaimse tervise näitajaid järgnevatel alaskaaladel: depressioon, üldistunud ärevushäire, paanikahäire-agorafaobia, sotsiaalfaobia, asteenia ja unehäired. Küsimustik on enesekohane ja koosneb 28 väitest. Emotsionaalse enesetunde küsimustik on vabas kasutuses olev küsimustik. Küsimustikule vastamiseks hinnati, kui sageli on esinenud loetletud probleemid.

Näiteküsimused: „Võimetus rõõmu tunda“, „Kartus viibida üksi kodust eemal“.

WHO-5 heaolu indeksit (Topp jt, 2015; WHO, 1998) kasutatakse õpilaste subjektiivse heaolu mõõtmiseks. Küsimustikus on 5 väidet ning see sobib õpilaste heaolu hindamiseks. WHO-5 on vabas kasutuses olev küsimustik.

Küsimustikule vastamiseks hinnati, kui sageli on väidetes kirjeldatud tunne esinenud.

Näiteküsimused: „Ma tunnen end rõõmsa ja heatujulisena“, „Ma tunnen end rahulikuna ja pingeavana.“

School Burnout Inventory (õppetööga seotud läbipõlemise küsimustik) (Salmela-Aro jt, 2009; Okas, 2014) mõõdab läbipõlemist kolmel alaskaalal: kurnatus, küünilisus ja ebaadekvaatus. Küsimustikku kasutatakse selleks, et hinnata õpilaste läbipõlemist õppeaasta jooksul. Küsimustik on tõlgitud Okas (2014) uuringus ja kasutatud autori loal.

Küsimustikus hinnatakse, kui palju väidetega nõustutakse. Näiteküsimused: „Ma tunnen, et olen koolitööga üle koormatud“, „Kooliga seotud probleemide tõttu magan öösel sageli halvasti“.

Õpilase-õpetaja suhete hindamiseks kasutatakse küsimusi, mis on varasema õpilase-õpetaja suhte hindamiseks (Effers, 2012), kuid need on sõnastatud praeguse olukorra hindamiseks ümber. Lisatud on 6 vastupidist väidet, mis hindavad negatiivset suhet. Effers (2012) uuringus kasutatud küsimused on uuringu lõpus vabalt kättesaadavad.

Küsimustikus hinnatakse, kui palju väidetega nõustutakse. Näiteküsimused: „Õpetajad on karmid“, „Õpetajad tunnevad mind hästi“.

Rosenbergi Self-Esteem Scale (enesehinnangu skaala) (Rosenberg, 1965; Pullmann ja Allik, 2000) on 10 väitega enesekohane küsimustik, millega hinnatakse üldist enesehinnangut.

Küsimustik on vabalt kättesaadav, eestikeelsed vastused Pullmann ja Allik (2000).

Küsimustikule vastamiseks hinnati, kui palju väidetega nõustutakse. Näiteküsimused: „Mu oskused on sama head kui teistel inimestel“, „On olukordi, kus ma mõtlen, et minus pole midagi head“.

Enesetõhususe skaalat (Ermits, 2012; Bandura, 2006) kasutatakse selleks, et hinnata õpilaste akadeemilist enesetõhusust. Skaala koosneb kaheksast valdkonnast: õpilaste enesetõhusus iseseisvas töös, õpilaste akadeemiline enesetõhusus, õpilaste enesetõhusus keelte õppimisel ning kaunites kunstides, õpilaste enesetõhusus vanematele ja kogukonnale toetudes, õpilaste enesekehtestamise enesetõhusus, õpilaste eneseregulatsiooni alane enesetõhusus, õpilaste sotsiaalne enesetõhusus ja õpilaste enesetõhusus sportlikes tegevustes. Küsimustikku on vähesel määral muudetud nii, et see sobiks kutsehariduse õpilastele (näiteks on välja jäetud konkreetseid õppeaineid ja sportmänge puudutavad küsimused). Eestikeelsed väited on võetud Ermits (2012) uuringust.

Küsimustikule vastamiseks hinnati, kui palju oskab vastaja etteantud oskusi. Näiteküsimused: „Abi saada õpetajalt, kui olen koolitöödega hätta jäänud“, „Planeerida aega koolitööks“.

Andmetest on välja jäetud 110 rida vastuseid. Andmete välja jätmise põhjuseks olid: ei olnud võimalik tuvastada vastajat, vastaja polnud VOCO esimese kursuse õpilane, vastaja vastused olid peamiselt ainult „ei tea“ või „ei soovi vastata“, vastaja oli küsimustikule vastamist korduvalt alustanud ja pooleli jättnud, vastaja oli vastanud ainult taustainfo küsimustele, vastajad õppisid kutsevaliku õppekaval. Kutsevaliku õppekava on 2. taseme õppekava ja õppe kestvus on 5 kuud ning õpe toimub muude erialadega võrreldes teistmoodi. Õpilased ühtegi eriala ei omanda, vaid toimuvad üldainete tunnid (nt eesti keel ja matemaatika) varasema taseme säilitamiseks, lisaks on õpioskuste, karjääri ja suhtlemisoskuste teemalised tunnid ning võimalus käia erinevatel erialadel praktilistes tundides vaatlemas ja osalemas. Lisaks saavad kutsevaliku õpilased oluliselt rohkem tugispetsialistide abi. Kuna kutsevaliku õpet katkestatakse väga harva, isegi kui õpilased õppetöös ei osale, siis ei ole nende uuringusse kaasamine põhjendatud.

Tulemused

Andmete analüüs on tehtud programmiga JASP (versioon 0.16.2).

Valimi kirjeldav statistika

Uuringus osales 45 õppegruppi, neist 27 4. taseme kutsekeskharidus, 14 4. taseme kutseharidus ja 4 gruppi 3. taseme kutseharidus. Õppegruppid on järgmistest valdkondadest: äri ja kaubandus, mootorsõidukitehnika, ehitus ja puitmaterjalide töötlus, IT, iluteenindus ja tekstiil, tehnika, toiduainete tehnoloogia, toitlustus ja turism. Kõikides uuringus osalenud õppegruppides oli kokku 978 õpilast. Vähemalt ühel korral vastas küsimustikule 447 õpilast, kellest 12.05.2022 seisuga olid õppe katkestanud 35 ja akadeemilisele puhkusele läinud 14 õpilast. Edaspidi loetakse akadeemilisele puhkusele läinud õpilased katkestajate gruppi, kokku 49 õpilast.

Esimesele küsimustikule vastasid 287 õpilast. Teisele küsimustikule vastasid 253 õpilast.

Kolmandale küsimustikule vastasid 176 õpilast. Kolmanda küsimustiku vastajate seas ei olnud

ühtegi õppe katkestajat ega akadeemilisel puhkusel õpilast, seega kolmanda küsimustiku vastuseid mitmetes analüüsides ei kasutata.

Küsimustikus oli küsimuste üheks vastusevariandiks võimalik valida “ei tea” või “ei soovi vastata”. Puuduvad andmed asendati vastaja keskmise vastusega.

VOCO kogu esimese kursusega võrreldes on uuringu valimis väiksem katkestajate osakaal, keskmine vanus erineb 5 aastat, mis on põhjendatav sellega, et valimis polnud näiteks sessioonõppe gruppe. Sooline jaotuvus on sarnane. (Tabel 1)

Tabel 1

VOCO 1. kursuse ja uuringus osalenud õpilaste võrdlus

		Valim		1. kursus	
		N	%	N	%
Sooline jaotus	mehed	245	55	970	56
	naised	194	43	755	44
	muu	5	1		
	ei soovi vastata	0	1		
Keskmine vanus		20		25	
Staatus	Õpib	398	89	1286	75
	Lõpetanud			59	3
	Katkestanud	35	8	305	18
	Akadeemilisel puhkusel	14	3	75	4
	kokku õpilaste arv	447		1725	

Märkmed. VOCO andmed on siseveebist, vanus on arvatud sünniaastat kasutades ning 1. kursuse seast on välja jäetud mittestatsionaarne ja töökohapõhine õpe, kuid näiteks sessioonõpe on hulgas.

Et selgitada välja, milliste tegurite poolest erinevad katkestajad ja edasiõppijad, viidi läbi keskmiste võrdlus ja t-testi (Tabel 2). Tulemustest lähtub, et õppe katkestanud õpilased erinevad õpet jätkanud õpilastest läbipõlemise, emotsionaalse enesetunde küsimustiku, õpetaja-õpilase suhte, läbipõlemise, enesetõhususe, psühholoogilise heaolu. Samas seost ei ole koolikogemuse ja enesehinnangu sügise küsimustiku tulemusega.

Tabel 2*Mõõdetud psühholoogiliste tegurite kirjeldav statistika*

	Edasiõppijad					Katkestajad					t	df	p	Coheni d
	N	M	SD	Min	Max	N	M	SD	Min	Max				
Läbipõlemine 1	249	20.72	7.47	9.00	46.00	38	26.70	8.00	13.00	50.00	-4.55	285	< .001	-0.79
Läbipõlemine 2	231	21.52	8.21	9.00	50.40	22	30.21	7.82	15.00	44.00	-4.76	251	< .001	-1.06
Läbipõlemine 3	176	24.67	8.70	9.00	49.50									
Enesetõhusus 1	242	100.77	18.30	55.00	140.00	37	90.44	17.24	54.10	126.00	3.22	277	0.001	0.57
Enesetõhusus 2	228	103.32	18.46	44.74	140.00	21	90.20	21.44	34.00	124.10	3.07	247	0.002	0.70
Enesetõhusus 3	170	100.64	19.63	35.00	140.00									
Enesehinnang 1	237	17.48	3.97	10.00	28.00	35	18.20	3.89	10.00	25.00	-1.00	270	0.318	-0.18
Enesehinnang 2	227	17.38	4.30	10.00	28.75	21	19.75	5.08	10.00	28.57	-2.38	246	0.018	-0.54
Enesehinnang 3	164	17.89	4.75	10.00	40.00									
EEK 1	236	32.62	22.11	0.00	106.00	35	44.20	22.40	1.00	86.00	-2.89	269	0.004	-0.52
EEK 2	226	32.78	21.18	0.00	93.00	21	46.91	24.37	4.00	89.00	-2.89	245	0.004	-0.66
EEK 3	166	36.93	22.41	0.00	94.00									
WHO5 1	236	14.76	5.07	1.00	25.00	35	11.971	5.72	2.00	25.00	2.98	269	0.003	0.54
WHO5 2	225	14.84	5.37	0.00	25.00	21	11.143	5.67	2.00	21.00	3.01	244	0.003	0.69
WHO5 3	167	13.36	5.55	0.00	25.00									
Õpetaja positiivne 2	225	26.93	4.61	9.00	36.00	21	22.286	6.17	9.00	33.00	4.28	244	< .001	0.98
Õpetaja positiivne 3	164	26.12	4.65	13.00	36.00									
Õpetaja negatiivne 2	225	14.77	4.75	6.00	31.50	21	18.648	6.03	6.00	36.00	-3.50	244	< .001	-0.80
Õpetaja negatiivne 3	162	15.59	5.31	6.00	36.00									
Varasem koolikogemus 1	235	77.58	16.03	24.43	114.00	35	74.088	16.46	38.00	104.00	1.20	268	0.231	0.22

Märkmed. M = aritmeetiline keskmine, SD = standardhälve, min = miinimumväärtus, max = maksimumväärtus, t = t-testi väärtused

Esimese vahendusanalüüsi (Tabel 3) eesmärgiks oli välja selgitada, kas vaimne tervis ja psühholoogiline heaolu vahendatuna läbipõlemisest, positiivsest ja negatiivsest õpetaja-õpilase suhtest ennustavad katkestamist. Vaimse tervise mõõtmise jaoks on kasutatud EEK-2 küsimustiku kõikide alaskaalade skoori. Vahendusanalüüs näitas, et vaimne tervis ei ennustanud otse väljalangemist, küll aga vaimne tervis vahendatuna läbipõlemise poolt ennustas väljalangemist ($\beta = 0,001$, $SE = 5,384e-4$, $z = 2,156$, $p = 0,031$). Seega kehvema vaimse tervise ja suurema läbipõlemisega õpilased katkestavad õppe suurema tõenäosusega. Vahendusmodel on ära toodud Joonisel 1.

Tabel 3

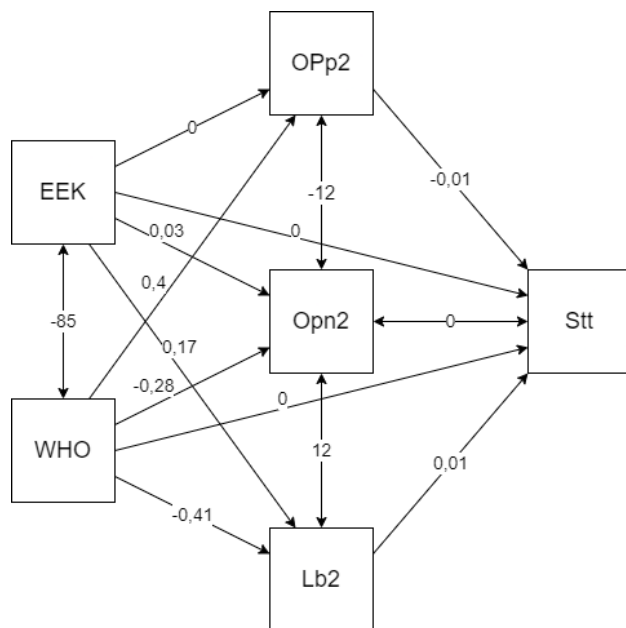
Vahendusanalüüsi tulemus

Efekti tüüp	Efekt	β	SE	z-value	p
vahendav	EEK 2 → OPpos 2 → Staatus	< 0,001	< 0,001	0.231	0.817
	EEK 2 → OPneg 2 → Staatus	< 0,001	< 0,001	0.175	0.861
	EEK 2 → Läbipõlemine2 → Staatus	0.001	< 0,001	2.156	0.031
	WHO5 2 → OPpos 2 → Staatus	0.001	0.002	-1.482	0.138
	WHO5 2 → OPneg 2 → Staatus	< 0,001	0.001	-0.176	0.860
	WHO5 2 → Läbipõlemine2 → Staatus	-0.003	0.001	-1.958	0.050
otsene	EEK 2 → Staatus	< 0,001	0.001	-0.005	0.996
	WHO5 2 → Staatus	< 0,001	0.005	-0.022	0.983
terviklik	EEK 2 → Staatus	0.001	0.001	1.056	0.291
	WHO5 2 → Staatus	-0.006	0.005	-1.360	0.174

Märkmed. β = standardiseeritud regressioonikordajad; SE = standardviga; OPneg = õpilase-õpetaja negatiivse suhte küsimustik; OPpos = õpilase-õpetaja positiivse suhte küsimustik; staatus = katkestamine või edasiõppimine

Joonis 1

Vaimse tervise ja heaolu näitajad vahendatuna õpilase-õpetaja suhte ja läbipõlemise poolt katkestamise ennustajana.

Märkmed. EEK = vaimse tervise näitaja; WHO = psühholoogiline heaolu; OPp2 = õpilase-õpetaja positiivne suhe; Opn2 = õpilase-õpetaja negatiivne suhe; Lb2 = läbipõlemine; Stt = staatus (õpib, katkestanud)

Teise vahendusanalüüsi (Tabel 4) eesmärgiks oli välja selgitada, kas depressioon vahendatuna läbipõlemise poolt ennustab katkestamist. Depressioonil otsesest mõju katkestamisele pole, küll aga ennustab depressioon vahendatuna läbipõlemisega õppe katkestamist ($\beta = 0,003$, $SE = 0,002$, $z = 2,757$, $p = 0,002$). Vahendusmudel on ära toodud Joonisel 2.

Tabel 4

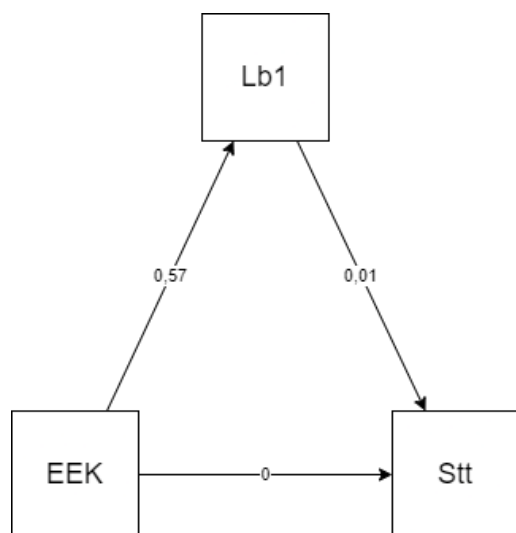
Vahendusanalüüs depressioon-läbipõlemine-staatus

Efeki tüüp	Efekt	β	SE	z-statistik	p
otsene	EEK.dep.1 → Staatus	0.003	0.003	0.956	0.339
vahendav	EEK.dep.1 → Läbipõlemine 1 → Staatus	0.005	0.002	2.757	0.006
terviklik	EEK.dep.1 → Staatus	0.008	0.003	3.032	0.002

Märkmed. β = standardiseeritud regressioonikordajad; SE = standardviga.

Joonis 2

Depressiooni skoor vahendatuna läbipõlemise poolt katkestamise ennustajana.

Märkmed. EEK = depressiooni skoor; Lb1 = läbipõlemine; Stt = staatus (õpib, katkestanud)

Psühholoogiliste tegurite õppeaastal toimunud muutuse teadasaamiseks viidi läbi korduvate mõõtmistega ANOVA. Mõõtmised näitasid, et erinevate mõõtmiskordade vahel on erinevused ning samuti on erinevused olenevalt sellest, kas õpilane on õppe katkestanud või õpib edasi. Suurimad erinevused olid läbipõlemises (Tabel 5).

Tabel 5**Korduvate mõõtmistega ANOVA****Post Hoc**

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p		SE	t	p_{bonf}	
Läbipõlemine edasiõppijad	169.830	1	169.830	10.913	0.008	Sügis Talv	-5.557	1.682	-3.304	0.008
Läbipõlemine katkestajad	161.854	2	80.927	4.548	0.012	Sügis Talv	-1.427	0.614	-2.326	0.069
						Kevad	-2.125	0.800	-2.656	0.029
						Talv Kevad	-0.698	0.729	-0.957	1.000

Arutelu ja järeldused

Uuringu eesmärgiks oli leida, kas ja milliste psühholoogiliste tegurite poolest erinevad katkestajad ja õpingutega jätkavad õpilased; kas vaimne tervis ja psühholoogiline heaolu vahendatuna õpilase-õpetaja suhte ja läbipõlemisega ennustavad õppe katkestamist ning kuidas muutuvad psühholoogilised tegurid õppeaasta jooksul (st kolme mõõtmise jooksul).

Mõõdetud psühholoogilised tegurid on katkestajatel ja edasiõppijatel suuremalt jaolt erinevad, ainult eelnev koolikogemus ja enesehinnang ei pruugi erineda. See illustreerib hästi seda, kuidas katkestamine võib olla seotud paljude teguritega ning erinevad tegurid võivad õppe katkestamisel rolli mängida.

Varasema kirjanduse põhjal on selgunud, et õppe katkestamise otsust ei tehta kiiresti, vaid pigem eelneb sellele periood, mille jooksul on õppe katkestamiseni viivaid tunnuseid võimalik märgata. Seda kinnitasid ka antud uuringu tulemused, et juba sügisel, s.o 1-2 kuud pärast õppe alustamist erinevad õppe katkestajad edasiõppijatest. Vaimse tervise näitajad ja läbipõlemine olid selle parimad ennustajad, aga erinevused esinesid ka muudes psühholoogilistes tegurites, näiteks enesetõhusus, õpilase-õpetaja suhe.

Tulemustest selgus, et depressiooni näitaja vahendatuna läbipõlemisest ennustab õppe katkestamist, mis läheb kokku Salmela-Aro (2008) uuringu tulemustega. Seega võib olla, et depressiooni tunnustega õpilastel on uues koolis õppima asumine ning üleüldine kooliga seotud pinge piisavalt suur, et soodustada läbipõlemist, millest vabanemiseks valitakse õpingute katkestamine või akadeemilisele puhkusele minek. Sarnane järeldus on teisest mudelist, mis mõõtis vaimse tervise tunnuseid üldiselt ning oluliseks vahendajaks oli samuti läbipõlemine. Üleüldiselt olid mitmed mõõdetud psühholoogiliste tegurite skoorid kõrged – näiteks tähendab emotsionaalse enesetunde küsimustiku kõrge skoor seda, et inimesel esineb rohkem levinumate vaimse tervise probleemide (depressioon, ärevus) tunnuseid. Uuringu esimene etapp toimus rohkem kui aasta pärast koroonaviiruse suurt leviku ning uuringule eelnes üks õppeaasta, mille jooksul oli õpilastel palju distantsõppe perioode. 2021. aasta sügisel ei olnud VOCOs distantsõpet (v.a isolatsioonis õpilastel lühiajaliselt), seega on võimalik, et uuesti koolis käimise alustamine tekitas samuti läbipõlemist ja soodustas vaimse tervise näitajate muutust. Kolmanda küsimustiku täitmiseks oli üle kuu aja möödunud Venemaa rünnakust Ukrainale, mis samuti võis psühholoogilist heaolu vähendada ning vaimse tervise probleeme ja läbipõlemist suurendada.

Piirangud ja töö olulisus

Uuringus osales oluliselt vähem katkestajaid, kui on üldiselt esimesel kursusel. On võimalik, et uuringus osalenud katkestajad ja uuringus mitteosalenud katkestajad erinevad üksteise poolest. Selleks kahtluseks annab alust näiteks see, et andmeid koguti koolipäeva jooksul, seega puudus suurema tõenäosusega rohkem katkestajaid. Samuti said uuringut teha veebi teel need, kes uuringu läbiviimise päeval koolis ei olnud, kuid kuna uuringu link saadeti kooli e-mailile, siis on võimalik, et katkestajad loevad oma e-maile vähem ja/või on vähem motiveeritud ka vabatahtlikult uuringus osalema. Siia hulka võivad kuuluda eriti need õpilased, kes on *one foot out of the door*, nagu Elffers (2012) uuringu pealkirjas välja toob, kui kirjedab neid õpilasi, kes tulevad kutseharidusse nii, et neil on juba osa väljalangemist ennustavaid tunnuseid olemas. Samuti ei vastanud uuringule õpilased, kes olid alaealised, kuid kelle vanemad/eestkostjad ei andnud nõusolekut. Nõusoleku mitteandmiseks võib olla mitmeid põhjuseid, näiteks õpilastel pole oma perega kontakti, õpilase vanemad elavad välismaal või käivad välismaal tööl. Ka need õpilased, kellel pole vanematega häid suhteid, ei soovi vabatahtlikult täidetava uuringu jaoks vanemate nõusolekut küsida. Seetõttu on võimalik, et õpilased, kellel on vähem vanemate igapäevast toetust, võivad erineda nendest õpilastest, kellel on rohkem vanemate toetust. Osa taustaandmeid (nt vanemate haridustase, kodune keel) koguti ainult esimesel uuringu läbiviimise korral, mis tähendab seda, et õpilased, kes täitsid ainult teise ja/või kolmanda küsimustiku, ei andnud osa taustaandmeid. Seetõttu neid andmeid töös ei kasutatud, kuid tegelikult viitavad varasemad uuringud sellele, et osa taustaandmeid on siiski olulised ja võivad ennustada katkestamist. Samuti saaks taustaandmeid uurida vahendajatena või vahendajatega. Koduse keele uuringusse kaasamine oleks ka seetõttu oluline, et hinnata, kas on võimalik, et õpilasel on olnud raskusi kogu küsimustikust arusaamisega. Näiteks oli küsimustiku täitmise ajal mitmel õpilasel vaja abi küsimuste tõlkimisega või kasutasid nad Google Translate'i abi. Kasutatud küsimustikes leidis küsimusi, millele uuringut läbi viies õpilased korduvalt tähelepanu juhtisid. Korduvalt küsiti mitmete sõnade tähendusi, näiteks “alaväärsustunne”, “eneseväarikus”. Samuti oli keeruline küsimus pere sissetulek ühe inimese kohta, mille arvutamiseks paljud toime ei tulnud ja sellega abi vajasisid. Seega peaks küsimustike sobivust ja raskusastet hindama ning võimalusel eemaldama küsimused ning koostama küsimustikud nii, et

need sobiks ka kutseharidust õppivatele noortele, kellest osa võivad olla haridusliku erivajadusega.

Uuringu tulemused viitavad, et kutsehariduses oleks vaja esmajärjekorras märgata vaimse tervise ja läbipõlemisega seotud tunnuseid ning nende vähendamiseks sekkumismeetodeid kasutada.

Käesolev uuring võttis vaatluse alla palju erinevaid psühholoogilisi tegureid, et kaardistada, milliseid oleks mõistlik edaspidi täpsemalt uurida. Järgnevate uuringute eesmärk võiks olla välja selgitada, milliseid varase märkamise ja sekkumise meetodeid oleks võimalik kutsehariduse valdkonnas kasutada. Seeläbi oleks võimalik kutsehariduses õppe katkestamist vähendada, mis oleks ühiskonnale majanduslikult kasulikum ning veelgi olulisem – toetaks inimesi, kes soo

Kasutatud kirjandus: eetika komitee loa taotlusest

- Alivernini, F., & Lucidi, F. (2011). Relationship between social context, self-efficacy, motivation, academic achievement, and intention to drop out of high school: A longitudinal study. *The Journal of Educational Research*, 104(4), 241–252.
doi:10.1080/00220671003728062
- Aluoja, A., Shlik, J., Vasar, V., Luuk, K., & Leinsalu, M. (1999). Development and psychometric properties of the Emotional State Questionnaire, a self-report questionnaire for depression and anxiety. *Nordic Journal of Psychiatry*, 53(6), 443–449.
<https://doi.org/10.1080/080394899427692>
- Ang, R.P., Neubronner, M., Oh, SA. et al. Dimensionality of rosenberg's self-esteem scale among normal-technical stream students in Singapore. *Curr Psychol* 25, 120–131 (2006).
<https://doi.org/10.1007/s12144-006-1007-3>
- Anspal, S., Järve, J., Kallaste, E., Kraut, L., Räis, M. L., & Seppo, I. (2011). Õpingute ebaõnnestumise kulud Eestis. CentAR Eesti Rakendusuuringu Keskus. *Saadaval aadressil: http://www.centar.ee/uus/wpcontent/uploads/2011/03/2012.03*.
- Bandura, A. (2006). Guide for constructing self-efficacy scales. In F. Pajares & T. Urdan. Self-Efficacy Beliefs of Adolescents. *Copyright. Information Age Publishing*, 5, 307-337.
- Brown, L., & Iyengar, S. (2008). Parenting Styles: The Impact on Student Achievement. *Marriage & Family Review*, 43(1–2), 14–38.
<https://doi.org/10.1080/01494920802010140>
- Chevalier, A., Harmon, C., O' Sullivan, V., Walker, I. (2013). The impact of parental income and education on the schooling of their children. *IZA Journal of Labor Economics*, 2(8).
<https://doi.org/10.1186/2193-8997-2-8>
- Cortes, K., Mostert, K., & Els, C. (2014). Examining significant predictors of students' intention to drop out. *Journal of Psychology in Africa*, 24(2), 179–185.
<https://doi.org/10.1080/14330237.2014.903070>
- Dupéré, V., Dion, E., Nault-Brière, F., Archambault, I., Leventhal, T., & Lesage, A. (2018). Revisiting the Link Between Depression Symptoms and High School Dropout: Timing of Exposure Matters. *Journal of Adolescent Health*, 62(2), 205–211.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.09.024>

- Eegdeman, I., Meeter, M. & Van Klaveren, C. Cognitive skills, personality traits and dropout in Dutch vocational education. *Empirical Res Voc Ed Train* 10, 11 (2018).
<https://doi.org/10.1186/s40461-018-0072-9>
- Elffers, L. (2012) One foot out the school door? Interpreting the risk for dropout upon the transition to post-secondary vocational education. *British Journal of Sociology of Education*, 33:1, 41-61, DOI: 10.1080/01425692.2012.632866
- Ermits, E. (2012). *Õpilaste enesetõhusus erinevates valdkondades ja selle võrdlus lähtuvalt soost ning kooli suurusest*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Espenberg, K., Beilmann, M., Rahnu, M., Reincke, E., Themmas, E. (2012). *Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes*. Tartu-Tallinn: *RAKE and CPD Development Center*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/opingute_katkestamise_pohjused_kutseoppes.pdf
- Fletcher, J. M. (2008). Adolescent depression: diagnosis, treatment, and educational attainment. *Health Economics*, 17(11), 1215–1235. <https://doi.org/10.1002/hec.1319>
- Haaristo, H-S., Kirss, L. (2018). Eesti kutseõppeasutuste tugisüsteemide analüüs: olukorra kaardistus, võimalused ja väljakutsed tugisüsteemi rakendamisel katkestamise ennetusmeetmena. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Hammond, C., Linton, D., Smink, J., & Drew, S. (2007). *Dropout Risk Factors and Exemplary Programs*. Clemson, SC: National Dropout Prevention Center, Communities In Schools, Inc.
- “Haridusandmete portaal | haridussilm.ee.” Accessed May 30, 2021.
<https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridusliigid/kutseharidus/kutsehariduse-opilased>.
- “Haridusandmete portaal | haridussilm.ee.” Accessed May 11, 2022.
<https://www.haridussilm.ee/ee/tasemeharidus/haridusliigid/kutseharidus/kutsehariduse-opilased>
- Hjorth, C.F., Bilgrav, L., Frandsen, L.S. *et al.* Mental health and school dropout across educational levels and genders: a 4.8-year follow-up study. *BMC Public Health* 16, 976 (2016). <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3622-8>
- Holen, S., Waaktaar, T., & Sagatun, S. (2017). A Chance Lost in the Prevention of School Dropout? Teacher-Student Relationships Mediate the Effect of Mental Health Problems

- on Noncompletion of Upper-Secondary School. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 62(5), 737–753. <https://doi.org/10.1080/00313831.2017.1306801>
- Jaggo, I. (2019). Ülevaade kutsehariduse katkestamisest 2005-2017. *Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium*.
- Lamb, S., Walstab, A., Teese, R., Vickers, M., & Rumberger, R. (2004). Staying on at school: Improving student retention in Australia. *Brisbane: Queensland Department of Education and the Arts*.
- Maynard, B.R., Salas-Wright, C.P. & Vaughn, M.G. (2015). High School Dropouts in Emerging Adulthood: Substance Use, Mental Health Problems, and Crime. *Community Ment Health J* 51, 289–299. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1007/s10597-014-9760-5>
- Okas, R. (2014). *Üliõpilaste saavutuseesmärgid, õppimisstrateegiad, läbipõlemine ja nende seosed õpitulemustega*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Peguero, A. A., & Shaffer, K. A. (2015). Academic self-efficacy, dropping out, and the significance of inequality. *Sociological Spectrum*, 35(1), 46–64.
doi:10.1080/02732173.2014.978428
- Pullmann, H., & Allik, J. (2000). The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28(4), 701–715. [https://doi.org/10.1016/s0191-8869\(99\)00132-4](https://doi.org/10.1016/s0191-8869(99)00132-4)
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rumberger, R. & Lim, S. (2008). *Why Students Drop Out of School: A Review of 25 Years of Research*. California Dropout Research Project.
- Russell, W. R., Thomas, S. T. (2000). The Distribution of Dropout and Turnover Rates Among Urban and Suburban High Schools. *Sociology of Education*. 73(1), 39-67.
<https://doi.org/10.2307/2673198>
- Sagatun, S., Heyerdahl, S., Wentzel-Larsen, T., & Lien, L. (2014). Mental health problems in the 10th grade and non-completion of upper secondary school: the mediating role of grades in a population-based longitudinal study. *BMC Public Health*, 14(1).
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-16>
- Salmela-Aro, K., Savolainen, H., & Holopainen, L. (2008). Depressive Symptoms and School Burnout During Adolescence: Evidence from Two Cross-lagged Longitudinal Studies.

- Journal of Youth and Adolescence*, 38(10), 1316–1327. <https://doi.org/10.1007/s10964-008-9334-3>
- Sirin, S. R. (2005). Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research. *Review of Educational Research*, 75(3), 417–453. <https://doi.org/10.3102/00346543075003417>
- Topp, C. W., Østergaard, S. D., Søndergaard, S., & Bech, P. (2015). The WHO-5 Well-Being Index: A Systematic Review of the Literature. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 84(3), 167–176. <https://doi.org/10.1159/000376585>
- Valk, A. (2016). *Madala haridustasemeega noored*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Wang, H., Yang, C., He, F., Shi, Y., Qu, Q., Rozelle, S., & Chu, J. (2015). Mental health and dropout behavior: A cross-sectional study of junior high students in northwest rural China. *International Journal of Educational Development*, 41, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2014.12.005>
- World Health Organization. Wellbeing Measures in Primary Health Care: The Depcare Project, 1998. *Copenhagen: WHO, Regional Office for Europe*.
- Ööpik, P., Aluoja, A., Kalda, R., Maaros, H.-I., Screening for depression in primary care. *Family Practice*, 23(6). 693–698
- Yi, H., Zhang, L., Yao, Y., Wang, A., Ma, Y., Shi, Y., Chu, J., Loyalka, P., & Rozelle, S. (2015). Exploring the dropout rates and causes of dropout in upper-secondary technical and vocational education and training (TVET) schools in China. *International Journal of Educational Development*, 42, 115–123. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2015.04.009>
- Yildirim, F.B., Demir, A. (2019). Self-Handicapping Among University Students: The Role of Procrastination, Test Anxiety, Self-Esteem, and Self-Compassion. *SAGE Journals*, 123(3), 825-843. <https://doi-org.ezproxy.utlib.ut.ee/10.1177%2F0033294118825099>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Elisabeth Emily Rosenberg,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Kutseõppe katkestamist ennustavad ja vahendavad psühholoogilised tegurid Tartu Rakendusliku Kolledži näitel,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Astra Schults,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Elisabeth Emily Rosenberg

16.05.2022